

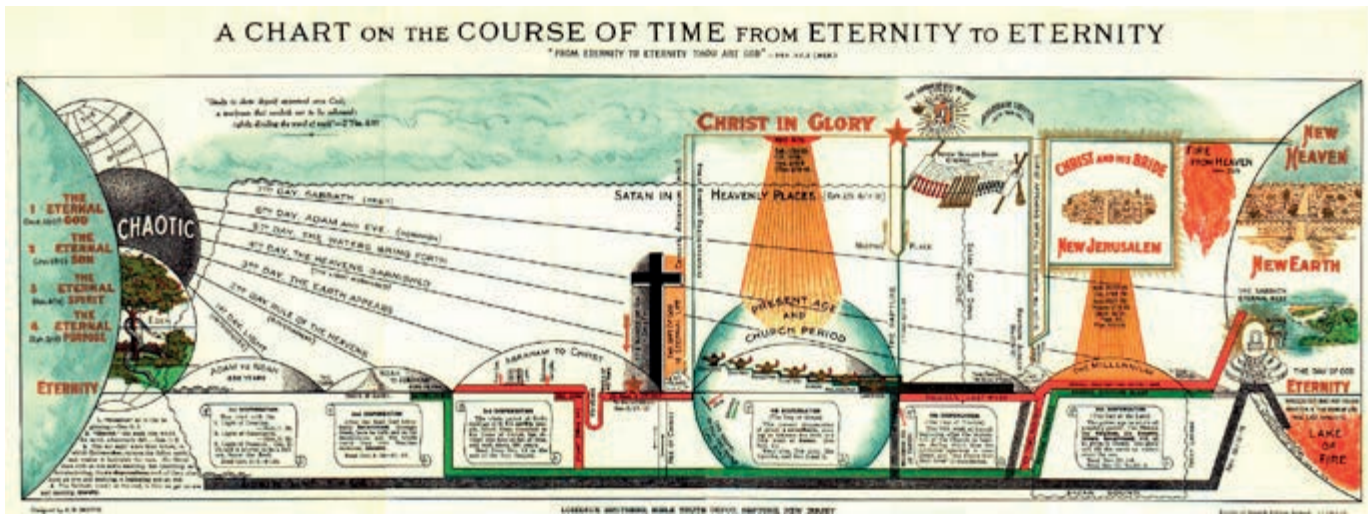
• door Gerard Kramer

Het dispensationalisme: **ACTUEEL?**

VEEL LEZERS VAN FOCUS ZULLEN BEKEND ZIJN MET HET DISPENSATIONALISME, OFTEWEL DE LEER VAN DE BEDELINGEN. VOOR MIJZELF GELDT IN IEDER GEVAL DAT IK ALS VEERTIENJARIGE JONGEN OP DE BIJBELKRING VOOR HET EERST HET WOORD ‘BEDELINGEN’ HOORDE, EN GEFASCINEERD KENNIS NAM VAN DEZE BIJZONDERE MANIER OM DE GESCHIEDENIS - OF LIEVER: DE TIJD - IN BIJBELSE PERIODES IN TE DELEN. ENKELE JAREN LATER HAD IK EEN KLEURRIJKE ENGELSTALIGE OVERZICHTSKAART AAN DE MUUR VAN MIJN KAMER HANGEN, GETITELD *A CHART ON THE COURSE OF TIME FROM ETERNITY TO ETERNITY*, GEMAAKT DOOR A.E. BOOTH¹, COMPLEET MET SCHRIFTVERWIJZINGEN EN EEN TOELICHTEND BOEKJE.

¹ Zie <https://digitalsojourner.com/2013/03/09/a-chart-on-the-course-of-time-from-eternity-to-eternity/>; ook het begeleidend boekje is op deze website te lezen. De kaart is beter zichtbaar in <https://christipedia.miraheze.org/wiki/Bedelingenleer>

Toen ik vele jaren later zelf samen met een andere broeder een Bijbelkring voor tieners leidde, waren hij en ik het er over eens dat het uitermate nuttig was deze tieners dit overzicht van de bedelingen te laten zien en voor hen inzichtelijk te maken. Aan het eind van het seizoen gaven we elke deelnemer een boek over dit onderwerp mee, compleet met een aantal ingevoegde handzame overzichtskaarten van de bedelingen². Daar heb ik nooit spijt van gehad, en ik denk nog steeds dat het onderscheiden van deze bedelingen een heldere manier is om zicht te krijgen op Gods plannen voor verleden, heden en toekomst.

Wat betekent het woord ‘dispensationalisme’?

Het woord dispensationalisme is afgeleid van het Latijnse woord *dispensatio*, dat in de Vulgata (de Latijnse Bijbelvertaling) gebruikt wordt als vertaling van het Griekse woord *oikonomia*. Dit woord *oikonomia* is niet eenvoudig te vertalen. Het wordt in de Telosvertaling vertaald met ‘rentmeesterschap’ (zie Luk.16:2,3,4; 1Kor.9:17; Ef.3:2,9; Kol.1:25; 1Tim.1:4), behalve in Ef.1:10, waar het vertaald wordt met het woord ‘bedeling’. Wat deze beide Nederlandse woorden, rentmeesterschap en bedeling, in deze Schriftplaatsen precies betekenen, is een kwestie van uitleg. We gaan daarom nu eerst het Griekse woord *oikonomia* bestuderen.

- *Liddle&Scott*³ geven de volgende betekenissen: het bestuur van een huishouding of familie, beheer, spaarzaamheid; algemeen: regeling, afspraak. Van een staat: bestuur, administratie; in het meervoud: uitgangspunten van bestuur. Van een literair werk: ordening, opzet. Het ambt van rentmeester, rentmeesterschap. In het NT geven zij voor Ef.1:10; 3:2 de betekenissen plan, beschikking / bedeling.
- In *Moulton&Milligan*⁴ volgen daarnaast nog de betekenissen: maatregel, zorg, orde, transactie, procedure, document.
- *Bauer*⁵ omschrijft het woord als bestuurlijke activiteit, bestuur, bestuurlijke taak, ambt; inrichting, orde; plan; vandaar: heilsordening, heilsplan van God; ook orde in de natuur
- *Michel*⁶ schrijft over *oikonomia* het volgende: het woord betekent primair regeling, administratie. In het Nieuwe Testament: rentmeesterschap, ambt of taak van rentmeester. Paulus gebruikt het voor zijn apostelschap in 1Kor.9:17: hij predikt niet op eigen initiatief, maar het is een taak die hem opgedragen is; vgl. ook Kol.1:25;

³ Henry George Liddell & Robert Scott, revised by Henry Stuart Jones (repr. 1973), *A Greek-English Lexicon*, Oxford, 9th edition

⁴ James Hope Moulton & George Milligan (repr.1985), *The Vocabulary of the Greek Testament. Illustrated from the Papyri and Other Non-Literary Sources*, Grand Rapids, Michigan

⁵ Walter Bauer (1971), *Griechisch-Deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Durchgesehener Nachdruck der fünften, verbesserten und stark vermehrten Auflage, Berlin / New York

⁶ O.Michel, art. *oikonomia* in: *Theological Dictionary of New Testament Words* (TDNT), Vol.V 151-153

² Dieter Boddenberg e.a. (1985), *Die van den beginne het einde verkondigt. Gods heilsplan door de eeuwen heen*, Vaassen

Ef.3:2. Er is twijfel of in de brieven aan de Efeziërs en de Kolossers aan het ambt of aan Gods heilsplan moet worden gedacht; de beide begrippen hangen in deze brieven nauw met elkaar samen. De tweede betekenis van het woord is namelijk heilsplan, heilsorde. Ook verordeningen en beslissingen van overheden worden met dit woord aangegeven. In Ef.1:10 duidt het Gods heilsplan aan dat Hij wil uitvoeren in de volheid van de tijden. In Ef.3:9 gaat het om het realiseren van het geheim (het heilsplan) dat in God, de Schepper van alle dingen, verborgen was. Ook Ignatius⁷ gebruikt het in deze betekenis. In 1Tim.1:4 wordt de 'oikonomia van God' door Michel opgevat als 'onderwijs van God', tegenover dat van de dwaalleraren.

Bedeling

Alleen in Ef.1:10 lijkt *oikonomia* een tijdsperiode te kunnen aanduiden. Daarom gaan we deze plaats nu iets beter bekijken. Het tekstelement waar het om gaat, luidt: '... naar zijn welbehagen, dat Hij Zich had voorgenomen in Zichzelf aangaande de bedeling van de volheid der tijden, om alles wat in de hemel en wat op aarde is onder én hoofd samen te brengen in Christus'. Andere vertalingen geven het onderstreepte gedeelte als volgt weer:

- SV: in de bedeling van de volheid der tijden
De Kanttekeningen bij de SV bij dit vers luiden als volgt: *'Dat is, in of tegen den tijd der bedeling. Het Griekse woord betekent zulk ene bedeling als een huishouder gebruikt in het regeren van zijn huis, tot elke zaak en nooddrift, den tijd, personen en wijzen van doen ordinerende. Alzo heeft God ook in Zijn huis, dat is, in Zijn gemeente, van den beginne der wereld, zekere personen, op welke en door welke alles alzo moest verricht en geopenbaard worden'.*
- NBG '51: ter voorbereiding van de volheid der tijden
- Voorhoeve '66 en TE '82: aangaande de bedeling van de volheid der tijden
- Willibrord: ter verwezenlijking van de volheid der tijden
- NBV: om (...) de voltooiing van de tijd te verwezenlijken
- Naardense Bijbel: voor de volheid van de tijden
- BGT: Dat plan is uitgevoerd toen het juiste moment gekomen was
- Basisbijbel: vóór het eind van de tijd gekomen is

⁷ Ignatius, *Brief aan de Efeziërs* 18,2; 20,1.

Wat opvalt, is dat de vertalingen onderling nogal afwijken en ver afstaan van de oorspronkelijke betekenissen 'rentmeesterschap', 'bestuur', 'orde', 'regeling'. De vertalers lijken te worstelen met de vraag wat er dan feitelijk wordt geordend of geregeld. De volheid van de tijden? Of is die orde of regeling identiek met de volheid van de tijden? Als we al 'bedeling' vertalen, moeten we ons wel realiseren dat dit woord in het Nieuwe Testament in ieder geval niet de algemene betekenis heeft van 'tijdperk', maar eerder lijkt te duiden op de orde, het bestel dat *gedurende* een bepaalde tijdsperiode geldt. Wat Ef.1:10 betreft, zou je dan kunnen stellen dat pas in de volheid van de tijden - die nog toekomstig is - alles volkomen in overeenstemming met Gods wil zal zijn geordend⁸.

Ryrie (2007) vat de terminologische discussie op p.34 als volgt samen als hij schrijft: 'Het dispensationalisme ziet de wereld als een door God gerunde huishouding. Daarin regelt ('bedeelt') Hij de zaken naar Zijn wil, en in verschillende stadia van openbaring met het verstrijken van de tijd'.

Definitie en praktijk volgens Scofield

We zullen de term 'bedeling' blijven gebruiken bij gebrek aan een betere, en bedoelen er dan mee: *een specifieke tijdsperiode met specifieke kenmerken*. De man dankzij wie het dispensationalisme, het onderscheiden van bedelingen, vooral bekend is geworden, is dr. Cyrus I. Scofield (1843-1921), en de naar hem genoemde Scofield Reference Bible⁹. Hij definieert een bedeling als *een tijdsperiode waarin de mens wordt beproefd in zijn gehoorzaamheid aan een specifieke openbaring van de wil van God*. De meeste dispensationalisten onderscheiden zeven van zulke bedelingen:

1. De bedeling van de *onschuld*, d.i. de periode van de schepping van de mens tot aan de zondeval
2. De bedeling van het *geweten*, d.i. de periode van de zondeval tot aan de zondvloed (vgl. Rom.2:15); zie Gen.4:1-8:14
3. De bedeling van de *menselijke regering*, d.i. de periode van

de zondvloed tot aan de aartsvaders; zie Gen.8:15-11:9. Eindigt met de spraakverwarring

4. De bedeling van de *belofte* (Hebr.6:15; 11:9), d.i. de periode van de aartsvaders tot aan de wetgeving op de Sinaï; Gen.11:10-Ex.18:27
5. De bedeling van de *wet*, d.i. de periode vanaf de wetgeving tot op Christus; Ex.19:1-Hand.1:26
6. De bedeling van de *genade*, d.i. de periode vanaf Christus' eerste komst tot aan zijn komst om de Gemeente tot zich te nemen; ook wel de bedeling van de Gemeente genoemd Hand.2:1-Openb.19:21
7. De bedeling van het *Duizendjarig rijk* of het *Vredelijk* of het *Koninkrijk*, vanaf Christus' verschijning in heerlijkheid tot aan het einde van het Duizendjarig rijk.

Vervolgens is de 8^e bedeling een nieuw begin, de eeuwige toestand, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Vanzelfsprekend zijn er ook andere indelingen mogelijk, en natuurlijk in meer of minder perioden dan precies zeven. Ik ben dispensationalisten tegengekomen die vier bedelingen onderscheiden, of acht, of veertien. Het aantal van zeven is immers niet geïnspireerd, en niet 'ononderhandelbaar'.

⁸ Zo terecht de afwegingen van H.P.Medema (1991) in: *De nieuwe mens. Bijbelstudies bij de brief van Paulus aan de Efeziërs*, Vaassen, p.54. Vgl. ook Willem J.Ouweneel (2011), p.486, die terecht opmerkt: 'In eerste instantie is het woord 'bedeling' dus helemaal geen tijdsaanduiding, maar een bestel, een orde van dingen, een bediening. Zodra men echter gaat spreken over opeenvolgende 'bedelingen', zoals de bedeling van de wet, de bedeling van de genade of de bedeling van het duizendjarig vredelijk, gaat in het woord een tijdsaspect meespelen. Vandaar mijn omschrijving van een bedeling als een heilshistorische fase'.

⁹ Online te raadplegen; zie <http://www.biblestudytools.com/commentaries/scofield-reference-notes/>

De essentie van het dispensationalisme is echter volgens vrijwel alle dispensationalisten:

- 1) Er wordt onderscheid gemaakt tussen Israël en de gemeente;
- 2) Er wordt uitgegaan van de eenvoudige / letterlijke verklaring van de Schrift, oftewel; de tekst wordt genomen zoals hij daar ligt en niet vergeestelijkt;
- 3) Uitgangspunt is tevens dat God bij al Zijn handelen met de mensheid zichzelf wil verheerlijken door redding / behoudenis en andere doelen¹⁰.

Wat gebeurt er nu precies bij de overgang van de ene bedeling naar de andere?

- 1) Er treedt een verandering op in Gods bestuurlijke relatie met de mens;
- 2) Er treedt een verandering op in de verantwoordelijkheid van de mens in samenhang daarmee;
- 3) Er is een daarmee samenhangende openbaring van God die noodzakelijk is om de beide genoemde veranderingen te bewerkstelligen. Deze openbaring is nieuw en is een nieuwe fase in de voortgaande openbaring door de Bijbel heen¹¹.

¹⁰ Blaising (1992), pp.23vv. op basis van Ryrie (1965).

¹¹ Ryrie (2007), p.40

De oorsprong van het dispensationalisme

Vaak wordt J.N.Darby de vader van het dispensationalisme genoemd. Hooguit kan dat gelden voor de *term* dispensationalisme. Hij zelf heeft echter nergens een bedelingschema gepresenteerd, al gebruikt hij het woord *dispensation* (bedeling) zeer vaak. Het interessante is dat de al genoemde Scofield, door wie het dispensationalisme pas echt bekend is geworden, niet tot de Broederbeweging behoorde, maar een presbyteriaan was. Overigens is de hele gedachte aan de mogelijkheid van periodisering van de (heils)geschiedenis veel ouder¹². Ryrie (2007) citeert ter onderbouwing van deze bewering enkele korte passages uit de *Dialogus cum Tryphone* van Justinus (100-165) en uit *Adversus Haereses* van Irenaeus (130-200), en noemt Clemens van Alexandrië (150-220) als iemand die vier perioden onderscheidde. Daarna gaat hij meteen door naar de Middeleeuwen.

Periodisering bij Ambrosius van Milaan

Opvallend is echter dat auteurs als Ryrie doorgaans volledig voorbijgaan aan de heilshistorische periodisering¹³ van Ambrosius van Milaan (339-397). Naar aanleiding van de gelijkenis van de wijngaard in Matth.20 betoogt hij dat de uren van de dag van deze gelijkenis overeenkomen met perioden van de wereldgeschiedenis. Hij verwijst daarbij naar Psalm 90:4 ("Want duizend jaren zijn in uw ogen als de dag van gisteren, wanneer hij voorbijgegaan is"). Hij onderscheidt in de gelijkenis achtereenvolgens de volgende vijf perioden¹⁴:

1^e uur: vanaf de schepping tot de zondvloed – rechtvaardigen;

3^e uur: periode van Noach en de overigen – goede arbeiders;

6^e uur: periode van de aartsvader – verdiensten;

9^e uur: periode van de wet en de profeten – moreel verval;

11^e uur: brak aan bij de komst van Christus – licht.

¹² Een standaardwerk op het gebied van de periodisering is de dissertatie van J.H.J. van der Pot (1951), *De periodisering der geschiedenis. Een overzicht der theorieën*, 's-Gravenhage. In het sterfjaar van de auteur (1999) verscheen postuum zijn herziene en uitgebreide Duitstalige versie, getiteld *Sinneutung und Periodisierung der Geschichte. Eine systematische Übersicht der Theorien und Auffassungen*, Leiden-Boston-Köln.

¹³ Zie G.H.Kramer (1983), *Ambrosius van Milaan en de geschiedenis*, Amsterdam, pp.197-200.

¹⁴ Ambrosius, *Expositio Evangelii secundum Lucam* VII 223; overigens lijkt Ambrosius deze gedachte te hebben overgenomen van Origenes in diens commentaar op het evangelie naar Mattheüs. Zie speciaal de interessante studie over Matth.20:1-16 van M.S.Bullens (2013), *Origenes: een eigenzinnig collectioneur uit de derde eeuw*, Utrecht; te raadplegen onder de link <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/283994/ScriptieMSBulens.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Een vergelijkbare indeling van de wereldgeschiedenis verbindt Ambrosius aan de vier paradijsrivieren, die elk een belangrijke deugd (*virtus principalis*) vertegenwoordigen¹⁵

1^e periode: van de schepping tot de zondvloed. Deugd: *prudentia* = verstand, inzicht, wijsheid; te zien bij mensen als Abel, Enos, Henoah en Noach;

2^e periode: de tijd van de aartsvaders. Deugd: *temperantia* = matigheid, zelfbeheersing;

3^e periode: de tijd van de wet en de profeten. Deugd: *fortitudo* = kracht;

4^e periode: de tijd van het evangelie. Deugd: *iustitia* = rechtvaardigheid.

Het verschil met de indeling volgens de gelijkenis van de wijngaard is dat de generatie vanaf het 3^e uur nu niet apart wordt onderscheiden, maar binnen de eerste periode valt.

‘Lebensaltervergleich’ bij Ambrosius

Een vorm van periodiseren die verder vermeldenswaard is, is de periodisering naar *leeftijdssfasen*, of, zoals de Duitsers zo mooi zeggen, de *Lebensaltervergleich*. De gedachte dat de geschiedenis kan worden ingedeeld overeenkomstig de leeftijdssfasen van een mens is niet door Ambrosius voor het eerst aangehangen en is evenmin specifiek christelijk. De Grieken wisten al dat het leven van een mens in fasen en de geschiedenis in perioden kan worden ingedeeld. Het is niet bekend wie beide indelingen voor het eerst heeft gekoppeld. Ambrosius onderscheidt bij de mens zeven leeftijdssfasen. In mijn vertaling luiden ze: babytijd, kindertijd, jeugd, jongemannentijd, mannelijke kracht, rijpheid en ouderdom¹⁶. In wereldhistorisch opzicht spreekt hij slechts over de zevende periode, die volgens hem inmiddels is afgesloten. De achtste periode is met de komst van Christus angebroken. Dat is een periode die wordt gekenmerkt door genade. Ambrosius onderscheidde dus al de *genadetijd*! Overigens gaat het te ver om op basis van het bovenstaande te beweren dat de vroege kerkvaders al dispensationalisten waren in de latere betekenis van het woord. Wel kan men stellen dat sommigen van hen primitieve, dispensationalistisch aandoende concepten hanteerden.

¹⁵ Ambrosius, *De paradiso* 3,19-22

¹⁶ Ambrosius, *Epistula* 44,10; hij spreekt van *infantia*, *pueritia*, *adolescentia*, *iuventus*, *virilis aetas*, *maturitas*, *senectus*.

Het dispensationalisme en de eschatologie

Het dispensationalistisch denken heeft ook gevolgen voor de eschatologie, oftewel voor het denken over de toekomst. De kenmerken van dit denken en de resultaten daarvan zijn:

- 1) Uitlegkundig principe: de oudtestamentische profetieën worden letterlijk geïnterpreteerd. De vervulling ervan is dus veelal nog toekomstig.
- 2) Er wordt een duidelijk en consistent onderscheid gemaakt tussen Israël en de Gemeente. Dat betekent dat de Gemeente wordt opgenomen voorafgaand aan de Grote Verdrukking.
- 3) Er is een toekomstig Duizendjarig Vrederijk.

Progressief dispensationalisme

Velen die zich tegenwoordig dispensationalisten noemen, presenteren zichzelf als aanhangers van het *progressieve dispensationalisme*. Progressief betekent hier niet modern, en staat dus niet tegenover conservatief – al zetten ze zich wel degelijk af tegen wat zij noemen het traditionele of klassieke dispensationalisme. De gedachte achter het progressieve dispensationalisme is dat de opeenvolgende bedelingen een bepaalde vooruitgang (progressie) laten zien en een meer geleidelijke overgang vertonen dan vroeger werd gemeend. De zeven uitgangspunten van het progressieve dispensationalisme worden door Ryrie als volgt weergegeven¹⁷:

- 1) Het koninkrijk van God is het alles omvattende kader van de Bijbelse geschiedenis.
- 2) Binnen de Bijbelse geschiedenis zijn er vier bedelingen.
- 3) Christus is zijn Davidsregering al begonnen aan de rechterhand van de Vader. (gelijkgesteld met de troon van David). Hoewel Hij nog niet als Davidische koning op aarde tijdens het Vrederijk regeert.
- 4) Op dezelfde wijze is het nieuwe verbond begonnen, hoewel de zegeningen daarvan pas in het Vrederijk volledig zullen worden gerealiseerd.
- 5) De gedachte dat de Gemeente volledig verschilt van Israël en een geheim was dat in het Oude Testament niet geopenbaard was, is aan herziening toe; de gedachte van twee bestemmingen en twee volken van God is ongeldig.
- 6) Een aanvullende Schriftuitleg is noodzakelijk naast

¹⁷ Zie Ryrie (2007), p.193.

de letterlijke Schriftuitleg. Dat betekent dat het Nieuwe Testament aanvullende veranderingen geeft aan oudtestamentische beloften zonder deze oorspronkelijke beloften overboord te werpen.

- 7) Het ene Goddelijke, algemene verlossingsplan omvat alle mensen en alle aspecten van het menselijk leven – persoonlijk, maatschappelijk, cultureel en politiek.

De vier bedelingen van de progressieve dispensationalisten

De vier bedelingen die de progressieve dispensationalisten onderscheiden, zijn:

- a) de patriarchale bedeling, van de schepping tot de Sinaï
- b) de Mozaïsche bedeling, van de Sinaï tot de hemelvaart van de Messias
- c) de bedeling van de Gemeente, vanaf de hemelvaart van de Messias tot aan zijn tweede komst
- d) de 'zionische' bedeling, onderverdeeld in het Vrederijk en de eeuwigheid.

De troon van David in de hemel?

Het merkwaardigste kenmerk van de progressieve dispensationalisten vind ik hun gedachte dat Christus, volgens hen reeds ingewijd als 'Davidische koning' bij de hemelvaart, op dit moment in de hemel regeert op de troon van David. Voor hen zijn de troon van David en de hemelse troon van Christus aan de rechterhand van de Vader identiek¹⁸: zij zien Christus' huidige verblijf (door hen als regering aangeduid) in de hemel als de eerste fase van de Davidische regering; de tweede fase zal in het Vrederijk plaatsvinden, op de troon van David die in het aardse Jeruzalem zal staan.

Wat zegt de Schrift over Christus' verblijfplaats in de tegenwoordige tijd? Hij is opgenomen in of naar de hemel (Luk.24:52; Hand.1:11; 3:21) of de hemelen (Hand.2:34), in heerlijkheid (1Tim.3:16), en is daar gaan zitten aan de rechterhand van God (Mark.16:19; vgl. Rom.8:34; Ef.1:20; Kol.3:2; 1Petr.3:22), ja door God aan zijn rechterhand verhoogd (Hand.5:31; vgl. 7:56; Fil.2:9). De Zoon is gaan zitten aan de rechterhand van de Majesteit in de hoge (Hebr.1:3), d.w.z. aan Gods rechterhand (Hebr.10:12), oftewel aan de rechterzijde van de troon van de Majesteit in de hemelen (Hebr.8:1), aan de rechterzijde van de troon

van God (Hebr.12:2). De Heer zelf zegt dat Hij overwonnen heeft en zich gezet heeft met zijn Vader op diens troon – dus op de troon van de Vader (Openb.3:21). Ook in de rest van Openbaring bevindt deze troon zich in de hemel (4:2; 5:1-2; 7:9-17; 8:3; 19:1-5).

Wanneer is er dan sprake van de troon van David? In Luk.1:32 (vgl. Hand.2:30) wordt door de engel Gabriël tot Maria gezegd dat de Here God aan haar Zoon de troon van zijn vader David zal geven, 'en Hij zal over het huis van Jakob koning zijn tot in eeuwigheid'. De troon van David staat dus in verbinding met de heerschappij van de Messias over het aardse volk Israël. Zelfs de hosanna-roepende menigte zei tot de Heer Jezus, toen Hij op een ezelsveulen de stad Jeruzalem binnenreed: 'Gezegend het komende koninkrijk van onze vader David' (Mark.11:10 en 'De Koning van Israël' (Joh.12:13). De troon van David stond op aarde - en op diezelfde aarde, in Jeruzalem, de stad van de Grote Koning (Matth.5:35), zal de troon staan van de Zoon van David, de Koning van Israël! De Heer Jezus is na de hemelvaart in de hemel gaan zitten aan de rechterhand van de Vader, maar zal pas in de toekomst plaatsnemen op de troon van David, in de stad Jeruzalem.

Klassiek en progressief: de praktijk¹⁹

Hoe blijken de verschillen tussen het klassieke en het progressieve dispensationalisme in de praktijk? Vroegere dispensationalisten zeiden wel dat de Gemeente niets met het evangelie van het koninkrijk te maken had. Progressieve dispensationalisten benadrukken juist dat ook de Gemeente met dit evangelie te maken heeft, al gaat het dan wel om het koninkrijk in zijn tegenwoordige vorm. Zo is het ook met in het Nieuwe Testament geciteerde oudtestamentische profetieën: die staan er, volgens de progressieve dispensationalisten, niet slechts als basis voor een 'toepassing', maar vinden er werkelijk hun vervulling - al spreekt men dan van een voorlopige, onvolledige vervulling. Er is langzamerhand onder veel dispensationalisten overeenstemming over deze verandering van denken. Is het dan nog wel zinvol de term dispensationalisme te gebruiken? Jazeker, namelijk wanneer de volgende uitgangspunten overeind blijven:

19 Dit gedeelte is gebaseerd op Willem J.Ouweneel (2011), pp.505-507. Ouweneel beschouwt zichzelf eerder als een gematigde dan als een consequente dispensationalist (p.487); hij sympathiseert duidelijk met een vorm van progressief dispensationalisme (p.504).

18 Ryrie (2007), p.196v.

- 1) De Gemeente bestaat niet van Adam af, maar vanaf Hand.2.
- 2) De Gemeente is niet geestelijk Israël; er bestaan wezenlijke verschillen tussen de Gemeente en Israël.
- 3) Er is een toekomstig duizendjarig Vrederijk, waarin de Gemeente in de hemel en Israël op aarde het middelpunt zal zijn.

Tenslotte: het ultradispensationalisme

Een merkwaardige variant van het dispensationalisme die ik nog kort wil vermelden, is het ultradispensationalisme²⁰ van E.W.Bullinger (1837-1913). Bullinger is van oordeel dat de Gemeente niet in Hand.2, maar in Hand.28:28 begonnen is. Alles wat aan dit laatste vers voorafgaat, betreft volgens hem slechts een overgangstijd, een afsluiting van Israëls geschiedenis. Alleen Paulus' gevangenisbrieven, d.i. de brieven aan de Efeziërs, de Filippenzen en de Kolossenzen) gaan over de huidige Gemeente. Het boek Handelingen en Paulus' vroege brieven gaan over de 'joodse' (overgangs-)gemeente en hebben 'dus' voor de gelovigen van nu geen gezag - dus ook de brieven aan de Korintheërs niet. Aanhangers van deze variant praktiseren geen doop en avondmaal (al wordt in Kol.2:11 toch over de doop gesproken!). Deze extreme variant van het dispensationalisme, die zo willekeurig en speculatief met de Schrift omgaat, verdient verder geen uitvoerige behandeling of weerlegging.

Literatuur

- Craig A.Blaising and Darrel L.Block (edd. 1992), *Dispensationalism, Israel and the Church. The Search for Definition*, Grand Rapids, Michigan
- Charles C.Ryrie (1965), *Dispensationalism Today*, Chicago
- Charles C.Ryrie (2007), *Dispensationalism, revised and expanded*, Chicago
- Ouweneel, Willem J. (2011), *Het verbond en het koninkrijk van God. Ontwerp van een verbonds-, doop- en koninkrijksleer*, Heerenveen

'Ik denk nog
steeds dat het
onderscheiden van
deze bedelingen een
heldere manier is
om zicht te krijgen
op Gods plannen
voor verleden,
heden en toekomst'

²⁰ Zie over het ultradispensationalisme uitvoeriger Ryrie (2007) pp.229-240; Ouweneel (2011) pp.503-504.